

100 HEILIGEN IN DE DOM

100

heiligen in de Dom

*Gedenken en vieren met
geloofsgetuigen*

CITYPASTORAAT DOMKERK UTRECHT

Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk Forest Stewardship Council® (FSC®) draagt. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid. Ook is het papier 100% chloor- en zwavelvrij gebleekt.

www.uitgeverijboekencentrum.nl

Foto's omslag: Arjan Bronkhorst
Vormgeving omslag en binnenwerk:
Studio Anton Sinke, www.antonsinke.nl

ISBN 978 90 239 7115 3

NUR 707

© 2016 Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Woord vooraf

Ruim veertienhonderd jaar geleden stichtte Willibrord een kerk in het oude Romeinse fort Ultratrajectum, het huidige Domplein in Utrecht. Hij wijdde deze toe aan Sint Maarten. Het werd de plaats vanwaaruit het christendom zich in de Lage Landen verspreidde. Sindsdien zijn de deuren van dat kerkje en zijn twee opvolgers nooit meer dichtgegaan. Wij zijn dus de eersten niet die daar in- en uitgaan, op zoek naar doel, zin en samenhang in ons leven. Velen gingen ons voor, gedreven door geloof, hoop en liefde, in het spoor van Jezus. Heiligen of geloofsgetuigen noemen wij hen. Veel van hun namen kennen wij niet meer. Maar gelukkig zijn er genoeg namen bekend gebleven om ons te vergezellen. Namen van mensen dichtbij en van veraf. De kerk is immers zo wijd als de wereld.

Ruim dertig jaar geleden ontstond de behoefte een aantal van deze namen weer een gezicht te geven in de Domkerk. Zo begon toenmalig Dompastor Hans Kronenburg met het inrichten van een gedachteniskapel waarin een reeks van vijftig geloofsgetuigen werd herdacht. Nadien werd de zoektocht naar namen en verhalen verder ter hand genomen door een werkgroep uit het Citypastoraat Domkerk.

Vele honderden namen uit de kerk dichtbij en wereldwijd, door de eeuwen heen en tot nu toe, kwamen in beeld. De katholieke en reformatische traditie is onuitputtelijk. Ten slotte werden honderd namen geselecteerd. Hun levensverhaal werd beschreven. Soms ook waren hun eigen teksten beschikbaar. Van allen is een al dan niet iconografische afbeelding toegevoegd. Bij ieder van hen werd een persoonlijk, meditatief gebed geschreven. En voor wie wil, wordt een lezing uit de Bijbel en een lied aangegeven om te overwegen.

Deze kleurrijke verzameling is bedoeld om in te bladeren. Om je te verwonderen over al die verschillende mensen die samen kerk zijn. Om op hun gedenkdag bij juist hun leven stil te staan en in perspectief met het jouwe te zien.

Graag delen wij onze inmiddels jarenlange pelgrimage met de geloofsgetuigen met jou en we hopen dat dit boek mag bijdragen tot een verrijkende omgang met onze inspirerende voorgangers in het geloof.

Namens de Werkgroep Geloofsgetuigen,

Marrit Bassa
Hans Uytendogaardt
Cees-Willem van Vliet

Met dankbaarheid vermelden wij dat deze uitgave mede mogelijk werd door de genereuze bijdragen van de Stichting Vrienden van de Domkerk en enkele particuliere sponsors.

WERKGROEP GELOOFSGETUIGEN

Door de jaren heen hebben aan dit project meegewerkt:

Marrit Bassa, Desiree Berendsen, Mieke Bregman, Nella van Dam, Ries den Dekker, Wim van den Dool, Henk van Doorn, Riet Feytes, Helen Gaasbeek, Remco de Graas, Riet van Haeringen †, Netty de Jong-Dorland, Ellen Keja-Balk, Els Rose, Henk Stellingwerf, Hans Uytendogaardt, Edy Valkenburg, Henriëtte Vermeer †, Cees-Willem van Vliet, Trees Vos-Ebeling †, Jan de Vries †, Klaas van Westrienen †, Vincent van Woerden

Eindredactie

Marrit Bassa, Hans Uytendogaardt, Cees-Willem van Vliet

LIEDBUNDELS

De liedsuggesties en verwijzingen naar liederen in de teksten zijn genomen uit de volgende liedbundels (met afkorting):

Liedboek *Liedboek – zingen en bidden in huis en kerk*, Zoetermeer 2013

LvdK *Liedboek voor de Kerken. Psalmen en gezangen voor de eredienst in kerk en huis*, 's-Gravenhage 1973

AFBEELDINGEN

Alison (oranjeflamingo.wordpress.com) 171; Anton Sinke 18, 28, 39, 41, 44, 45, 59, 63, 64, 83, 89, 97, 105, 111, 113, 117, 120, 122, 123, 135, 136, 147, 154, 155, 163, 171 (onder), 182, 183, 186, 189, 195, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 205, 209, 210, 211; Archief Ellen Keja-Balk 25; Arjan Bronkhorst omslag, titelpagina, 8, 224; City-pastoraat Domkerk Utrecht (www.domkerk.nl) 103, 110, 173, 174; Erfgoedhuis Utrecht/Archief Zeist 69; Heemkunde Renkum 94, 95; Koninklijke Bibliotheek, Den Haag 194; Letterkundig museum 24; L'Osservatore Romano 49; Frans Luteyn 163; Musée des Beaux-Arts de Lyon 207; Museum Catharijneconvent, Utrecht 74, 103 (onder), 175, 167; Paul Sandberg 99; Pinterest 31, 146, 179 (H. Westerink); Rijksmuseum Amsterdam 66, 72, 156; Ronald Ouwerkerk 212; Rotary Photo 131; UN/DIP 145; Universiteitsbibliotheek Utrecht 143; Utrechts archief 42, 77, 86, 87, 102, 203; WCC/John Taylor 91; Wikimedia 43, 47, 51, 52, 53, 61, 65, 81, 92, 93, 98, 101, 106, 115, 119, 121, 125, 133, 141, 148, 157, 159, 161, 187

Niet van alle afbeeldingen kon de rechthebbende worden achterhaald. Wie meent aanspraak te kunnen maken op rechten, kan zich wenden tot de uitgever.

Inhoud

- 8 Binnenkomen bij de geloofsgetuigen
Marrit Bassa
- 10 Kalender van geloofsgetuigen
- 12 100 heiligen
- 213 Geloofsgetuigen in de Domkerk
Helen Gaasbeek
- 220 Geloofsgetuigen thuis en in de kerk
Hans Uytendogaardt
- 225 De evangelisten en hun symbolen
- 226 Verklarende woordenlijst
- 231 Alfabetisch register

Binnenkomen bij de geloofsgetuigen

Marrit Bassa

Achter de drukke Utrechtse winkelstraten en het geroezemoes van de Oude Gracht ligt het Domplein. De Domkerk en Domtoren staan er als een baken. De deuren van de kerk nodigen uit tot binnenlopen, al was het maar voor even. Zodra ik binnen ben, ademt alles een bijzondere sfeer. Dit gebouw is bijzonder. Er mist een deel, maar tegelijkertijd voelt de hoge ruimte als geheel aan. Het geheel van een kerk met alles wat daarbij

hoort. Een kapel, een orgel, imposante banken en een prachtig hoogkoor met daarop een stenen tafel.

Wat vooral opvalt en voelbaar is, is de ruimte. Ik kan er doorheen maar ook omheen lopen. Om dat geheel van banken, tafel en hoogkoor. Deze ruimte wordt gevuld met mezelf, wanneer ik er doorheen loop, met stilte, wanneer ik mezelf de tijd geef, en met geloof, als ik opga in de gebeden die hier al eeuwen klinken. De kerk is een religieuze

ruimte die op deze manier gevuld wordt met mensen, met namen, ook van tijden geleden.

Halverwege mijn ronde kom ik aan de achterkant van de verhoging namen tegen op een schilderij. Ze zijn door elkaar opgeschreven. Namen die ik ken, bekenden uit de geschiedenis, maar ook namen die me niets zeggen. Tegen de muur van de kerk valt mijn oog op wat bankjes. Een standaard met kaarsjes, een grote kaars en een apart gevormd kruis. Het maakt indruk. Wat doet dat kruis daar? En die kaarsjes? Er zijn zoveel kerken waar je kaarsjes aan kunt steken, maar vaak staat er dan een beeld bij. Zo'n beeld is niet te vinden. Of misschien toch wel. Voor de kaarsenstandaard staat een bak, een vitrine. Onder het glas ligt een verhaal, het lijkt een bladzijde uit een boek.

Vandaag staat er op de bladzijde een afbeelding van iemand die ik niet meteen herken. Gelukkig staat er een naam boven, jaartallen, een korte levensbeschrijving. Nu wordt het interessant. Want waarom zou je vandaag iets over deze persoon willen lezen? Dan valt de datum op. De figuur op de bladzijde is vandaag gestorven. Het is een gedenkplaat. Naast de tekst staat een kort gebed. Zou het een gebed van deze persoon geweest zijn? Het is taal die ik begrijp. Het zouden zomaar mijn woorden kunnen zijn nu ik hier sta. Met mijn hoofd in deze ruimte, gevuld met mezelf, maar nu ook met de persoon van wie ik iets meer te weten ben gekomen.

Het raakt me. Want deze persoon heeft veel betekend voor zijn eigen omgeving. Misschien ken ik ook zo iemand. Iemand die inspireert en tot denken zet. Iemand die vooroploopt en durft. Iemand met moed en geloof. Want niet voor niets ligt zijn verhaal hier in deze kerk. Zijn geloof was de rode draad in zijn leven. Je kunt dus geloven zoals deze persoon, en dat ook

aan anderen laten zien. Als ik opkijk, zie ik het kruis in het licht van de grote kaars die altijd lijkt te branden.

Een stille getuige. Zoals het verhaal een getuige is voor mij zoals ik hier sta.

Dan valt me op hoe verbindend het werkt. Eerst ben ik het zelf, lopend door de ruimte. Dan is er het verhaal van die ander, namen van anderen. Naast mij zit iemand op een van de bankjes in gedachten verzonken. Beiden kijken we voor ons uit naar de kaarsen en het kruis. Lopend door de ruimte wordt onze aandacht getrokken door de woorden van het gebed, die ook woorden van onszelf kunnen zijn. En tegelijk worden onze ogen gericht op het kruis. Precies in de oostpunt van deze kerk.

Ik loop weg. Het licht schijnt door de ramen. Buiten is het al wat rustiger geworden. De terrassen klinken gezellig vol en de geur van eten vult de straten. De kerk blijft staan. Leger nu, maar toch ook gevuld met mensen van nu en toen, beelden en verhalen. Samen met mijn eigen woorden vormen ze een gebed in dezelfde richting. Die van het kruis dat we nu in onze rug hebben, met open blik op de wereld.

Kalender van geloofsgetuigen

Januari

- 1 Naamgeving en besnijdenis van onze Heer Jezus Christus, Christusfeest
- 2 Basilius de Grote, bisschop en leraar van de kerk
- 4 Kaj Munk, predikant en martelaar
- 6 Epifanie, verschijning van de Heer aan alle volken, Christusfeest
- 17 Antonius Abt, kluizenaar
- 25 De roeping van Paulus, apostel
- 26 Martinus Nijhoff, dichter
- 31 Menno Simons, leraar van de kerk

Februari

- 2 Opdracht van de Heer in de tempel, Christusfeest
- 18 Maarten Luther, leraar van de kerk
- 21 Johannes Hermanus Gunning jr., leraar van de kerk
- 25 Johann Christoph Blumhardt, predikant

Maart

- 5 Hermann Friedrich Kohlbrugge, predikant en leraar van de kerk
- 7 Perpetua en Felicitas, martelaressen
- 12 Gregorius de Grote, bisschop en leraar van de kerk
- 17 Gertrudis van Nijvel, abdis
- 19 Jozef van Nazaret
- 21 Benedictus van Nursia, abt en stichter van de benedictijnen
- 23 Oscar Arnulfo Romero, bisschop en martelaar
- 25 Aankondiging van de Heer aan Maria, Christusfeest
- 26 Ludger, bisschop en verkondiger van het geloof

April

- 4 Martin Luther King, predikant en martelaar
- 9 Dietrich Bonhoeffer, predikant en martelaar
- 21 Anselmus van Canterbury, bisschop en leraar van de kerk
- 25 Marcus, evangelist
- 29 Catharina van Siena, leraar van de kerk

Mei

- 2 Athanasius, bisschop en leraar van de kerk
- 4 Jeremia, profeet
- 9 Nikolaus Ludwig von Zinzendorf, stichter van de hernhutters
- 10 Jesaja, profeet
- 14 Anna Maria van Schurman, dichteres
- 27 Johannes Calvijn, leraar van de kerk
- 30 Henriëtte Swellengrebel, diacones
- 31 Guido de Brès, leraar van de kerk

Juni

- 7 Paul Gerhardt, predikant en dichter
- 17 Salomo, profeet en koning van Israël
- 24 Geboorte van Johannes de Doper, profeet
- 25 Zuster Bertken, kluizenares
- 29 Petrus en Paulus, apostelen

Juli

- 4 Willem Adolf Visser 't Hooft, predikant en leraar van de kerk
- 6 Johannes Hus, leraar van de kerk en martelaar
- 11 Ottho Gerhard Heldring, predikant
- 12 Desiderius Erasmus, leraar van de kerk

- 12 Nathan Söderblom, bisschop en leraar van de kerk
- 15 Vladimir van Kiev, verkondiger van het geloof
- 19 Bernulphus, bisschop
- 20 Elia, profeet
- 22 Maria Magdalena, 'apostelgelijke' Kerkwijding Domkerk
- 23 Ezechiël, profeet
- 25 Jakobus Major, apostel en martelaar
- 27 Titus Brandsma, priester en martelaar
- 28 Johann Sebastian Bach, componist
- 29 Maria, Marta en Lazarus, vrienden van Jezus

Augustus

- 6 Gedaanteverandering van de Heer, Christusfeest
- 11 Clara van Assisi, stichter van de clarissen
- 15 Ontslapen van Maria, moeder van de Heer
- 19 Hanna en Samuel, profeten
- 20 Bernard van Clairvaux, abt en leraar van de kerk
- 20 Geert Grote, stichter van de broederschappen van het gemene leven
- 20 William Booth, stichter van het Leger des Heils
- 28 Aurelius Augustinus, bisschop en leraar van de kerk

September

- 1 Jozua, profeet
- 4 Mirjam en Mozes, profeten
- 4 Albert Schweitzer, strijder voor vrede, gerechtigheid en heilheid van de schepping
- 5 Elisabet en Zacharias, profeten
- 12 Marten Micron, predikant en leraar van de kerk
- 17 Dag Hammerskjöld, strijder voor vrede, gerechtigheid en heilheid van de schepping
- 21 Matteüs, apostel en evangelist
- 29 Michaël en alle engelen

- 30 Eusebius Hieronymus, kluizenaar en leraar van de kerk

Oktober

- 2 Johan van der Werf, predikant
- 4 Franciscus van Assisi, stichter van de franciscanen
- 8 Sara, Rebekka, Lea en Rachel, aartsmoeders
- 15 Teresa van Avila, leraar van de kerk
- 17 Ignatius van Antiochië, bisschop en martelaar
- 18 Lucas, evangelist

November

- 1 Allerheiligen
- 1 Gisbertus Voetius, leraar van de kerk
- 1 Hugo Distler, componist
- 7 Willibrord, 'apostel der Nederlanden'
- 11 Martinus van Tours, bisschop
- 11 Hendrik Kraemer, predikant
- 15 Jacobus Revius, dichter
- 21 Henriette Roland Holst, dichteres
- 22 Caecilia, martelares
- 25 Isaac Watts, dichter

December

- 6 Nicolaas, bisschop
- 7 Ambrosius, bisschop en leraar van de kerk
- 10 Karl Barth, leraar van de kerk
- 11 Jochen Klepper, dichter
- 12 Ruth, profeet
- 17 Daniël, profeet
- 21 Tomas, apostel
- 23 Abraham, Isaak en Jakob, aartsvaders
- 24 David, profeet en koning van Israël
- 25 Geboorte van onze Heer Jezus Christus, Christusfeest
- 26 Stefanus, diaken en eerste martelaar
- 27 Johannes, evangelist
- 28 Onschuldige kinderen van Betlehem, martelaren

Naamgeving en besnijdenis

Christusfeest

Toen er acht dagen verstreken waren en hij besneden zou worden, kreeg hij de naam Jezus, die de engel had genoemd nog voordat hij in de schoot van zijn moeder was ontvangen.

(Luc. 2,21)

1 januari, de achtste dag van hét Christusfeest, Kerst, is de dag waarop we gedenken dat Jezus als joodse jongen, volgens de voorschriften, is besneden. Zijn vader Jozef gaf hem toen zijn naam. Zo werd Hij opgenomen in het verbond van God met Abraham. Met zijn naam werd ook het programma van zijn leven duidelijk: Jezus, God redt.

In het jodendom is de besnijdenis (*berit mela*) een feestelijke aangelegenheid. De geschiedenis van God met mensen vindt doorgang én ieder besneden kind zou de messias kunnen zijn. Vandaar dat volgens het geloof, naast de besnijder (*mohel*) ook de engel van Elia aanwezig is, die uitziet naar de komst van de Langverwachte.

Uit het boek Genesis

Dit is de verplichting die jullie op je moeten nemen: alle mannen en jongens moeten worden besneden. Jullie moeten je voorhuid laten verwijderen; dat zal het teken zijn van het verbond tussen mij en jullie. In elke generatie opnieuw moet iedereen van

het mannelijk geslacht besneden worden wanneer hij acht dagen oud is. (Gen. 17,10-12a)

De besnijdenis vindt soms in de synagoge plaats, maar vaak in huiselijke kring. Tijdens het ritueel spreekt de besnijder zegenwensen uit over de pasgeborene: dat het kind mag opgroeien tot volgeling van de Tora, tot rijpheid voor het huwelijk en tot een mens die goede daden verricht. Bij de besnijdenis vloeien enkele druppels bloed. Deze staan symbool voor de bloedband tussen God en zijn volk. Na de besnijdenis volgt de heilsdrank door de mohel. Wijn, verbond en kind worden gezegend. De lippen van het baby'tje worden bevochtigd met wijn. Dan spreekt de vader de Hebreeuwse naam van het kind uit.

Op de dag, die in het burgerlijke jaar nieuwjaarsdag heet, gedenken we de doorbraak van het nieuwe begin in de geboorte van de Christus. We gedenken ook het diep ingrijpende karakter daarvan in de mensengeschiedenis. De apostel Paulus bezingt in zijn brief aan

Christusfeesten

In dit boek worden specifieke geloofsgetuigen herdacht: mensen die door hun leven en werken zicht geven op Christus en daarin ons tot gids zijn op onze eigen weg van het geloof. Wekelijks wordt op de zondag de opstanding van Christus gevierd en naast die wekelijkse viering van Pasen worden op gezette dagen andere facetten van het leven van Christus, als geloofsgetuige bij uitstek, gevierd. Dit doen we op de zo genoemde Christusfeesten, opdat zo alle aspecten van zijn leven ons zicht geven op wie hij voor mensen is geweest.

Fra Angelico, 'De besnijdenis', geschilderd op de 'Armadio degli Argenti' (1451-52), bewaard in het San Marco museum te Florence

de Romeinen de besneden Jezus als de hoop voor de heidenvolken. In zijn naam mogen ze God aanroepen als hun redder (Rom. 15,8-9).

Vanwege de besnijdenis herinnert de kerk zich dat Jezus een Joodse man was. Vanuit het verbond van Abraham heeft God de redding en bevrijding van de hele wereld op het oog.

Uit de brief van Paulus aan de Romeinen

Ik bedoel dit: Christus is een dienaar van de Joden geworden om hun te tonen dat God trouw is en om de beloften aan de aartsvaders te vervullen, maar hij is ook gekomen om de heidenen in staat te stellen God te loven om zijn barmhartigheid, zoals geschreven staat: 'Daarom zal ik u prijzen onder de heidenen, psalmzinnen ter ere van uw naam.'

En verder staat er: 'Verheug u, heidenen, samen met zijn volk.' En er staat

God,
die uw Zoon
de naam Jezus gegeven hebt,
geef dat ook ik mij
steeds weer bij name
laat roepen
door U,
die gekomen bent
om mensen te bevrijden.
Amen.

ook: 'Loof de Heer, alle heidenen; prijs hem, alle volken.' En verder zegt Jesaja: 'Isaï zal een telg voortbrengen: hij die komt om over de heidenen te heersen; op hem zullen zij hun hoop vestigen.' (Rom. 15,8-12)

Lezing

Handelingen 4,8-12

Lied

Liedboek 557,
'Naam van Jezus
die ten dode'

Basilius de Grote bisschop en leraar van de kerk

Wanneer de prefect van keizer Valens Basilius dreigt met inbeslagname van goederen, verbanning en dood, zegt Basilius: 'Anders niet? Van al deze dingen raakt er mij geen een. Van iemand, die niets bezit, kan men geen goederen in beslag nemen. Het enige wat dit u zou opleveren zijn mijn afgedragen kleren en een paar boeken, waaruit mijn gehele rijkdom bestaat. Verbanning ken ik niet, want ik ben overal thuis op Gods grote aarde. Ook martelingen kunnen mij niets doen, aangezien mijn lichaam toch reeds op zijn laatste benen loopt. De dood echter is mij welkom, want deze brengt mij sneller tot God. Ook ben ik grotendeels reeds gestorven en ijl naar het graf.'

De prefect: 'Nog niemand heeft het gewaagd zo vrijmoedig tot mij te spreken.'

Basilius: 'Dan hebt u zeker nog nooit met een bisschop te doen gehad.'

Deze woorden zijn symbolisch voor het leven van Basilius de Grote. Groot was hij, niet als wereldlijk machthebber, maar wel als geestelijk leider.

Basilius komt uit een welgestelde familie in Cappadocië (in het huidige Turkije). In zijn opvoeding vormen

Heer God,
maak ook mij,
als Basilius ooit,
tot een leerling
die net als hij
leeft vanuit het geheim
van de liefde
die Gij ons hebt betoond
in Jezus, uw Zoon.
Amen.

christendom en cultuur geen tegenstelling. Hij volgt tijdens zijn studie de opleiding tot retor (leraar in welsprekendheid) in Athene. Daar ondervindt hij grote invloed van de Griekse filosofie. Hij leert er ook Gregorius van Nazianze kennen.

Een diepgaand gesprek met zijn zuster Makrina brengt hem tot het inzicht dat de filosofische wijsheid het zicht op het evangelie in de weg stond. Basilius beleeft een ommekeer en trekt zich terug in de eenzaamheid. Daarinervaart hij de opening tot ontmoeting met God. In zijn verdere werk zoekt hij verbinding tussen het leven in een-

Arianen

Volgelingen van Arius, diaken in Alexandrië, die leerde dat Jezus, de Zoon, door God is geschapen en dus niet van hetzelfde wezen is als de Vader. Deze opvatting is, na hevige strijd, door de Concilies van Nicea (325) en Constantinopel (381) afgewezen. Basilius en zijn medebroeders pleitten ervoor dat Jezus beleden moet worden als van hetzelfde wezen als de Vader. Jezus heeft zowel een menselijke als goddelijke natuur. Hierbij past de term 'twee-naturenleer'.

Basilius de Grote
en Gregorius van
Nyssa

zaamheid en gemeenschap. Hij sticht kloostergemeenschappen en schrijft leefregels voor hen. Basilius legt het fundament voor het monnikenleven in de Byzantijnse Kerk. In de Griekse kloosters worden zijn Grote en een Korte Regel nog steeds gebruikt. In 364 ontvangt Basilius zijn priesterwijding. Hij wordt in 370 tot bisschop geroepen in zijn vaderstad Caesarea (Cappadocië). Samen met zijn vriend Gregorius van Nazianz en zijn broer Gregorius van Nyssa heeft hij een sterk aandeel in de voorbereiding van de Ge-
loofsbelijdenis van Nicea-Constantinopel

(381). Daarin wordt uitgesproken dat Jezus deel heeft aan de goddelijke natuur, Hij is: 'God uit God, Licht uit Licht'. Deze belijdenis is ook opgenomen in het Dienstboek van de Protestantse Kerk in Nederland.

Het belijden van het geloof heeft politieke consequenties. De belijdenis waar Basilius voor staat, staat in die tijd op gespannen voet met de gehoorzaamheid aan de keizer. Basilius weet deze belijdenis doeltreffend te verdedigen tegenover de ariaanse politiek van keizer Valens. Basilius sterft op 1 januari 379.

Lezing

1 Korintiërs 3,5-11

Lied

LvdK Gezang 163,
'Gij zijt een
mensenzoon, Gij
komt van ver'

Kaj Munk predikant en martelaar

Wat is het christendom? – Eerbied voor Christus.

Regens (studentenhuis), 10 XI 1923, ochtend 8.48.

Deze vraag en dit antwoord met aantekening van plaats, dag en uur, opgeschreven op een stuk papier, als een contract met God, heeft Kaj Munk bewaard tot het einde van zijn leven. Hij wordt geboren in Maribo (Denemarken) als zoon van Carl en Mathilde Petersen, maar groeit op bij Maria en Peter Munk. Hun naam neemt hij aan. Zij leren hem levensmoed en liefde voor de gewone man. Een onderwijzer brengt hem liefde voor Denemarken bij en leert hem Grundtvig kennen. Zo ondergaat hij invloed van diens *Indre Mission*.

Nikolai Frederik Severin Grundtvig

Nikolai Frederik Severin Grundtvig, theoloog en dichter, was een man met een brede visie, waarin Deen-zijn en christen-zijn, humaniteit en geloof elkaar ontmoetten. Hij heeft velen gevormd en liet vele kerkliederen na. De *Indre Mission*, de piëtistisch gekleurde inwendige zending, was een beweging die, binnen de Lutherse

Kerk, gericht was op het innerlijk leven en oproep tot bekering.

Hij ontwikkelt zich tot een persoon die gedichten en toneelstukken schrijft. Maar hij worstelt ook met de vraag of hij predikant zal worden. Hij heeft kritische vragen aan God, die de wereld heeft geschapen en toch niet lijkt op te kijken wanneer de dood ontijdig toeslaat. 'Hij speelt maar patience...' Uiteindelijk kiest hij ervoor om de beide roepingen – dichter en predikant – te combineren.

Van 1924 tot aan zijn dood is hij predikant in Vedersø op Jutland, een gemeente van vissers en boeren. Door twijfel aangevochten wil hij soms zijn ambt neerleggen, maar zijn gemeentelieden laten hem niet gaan. Gaandeweg en vooral na de inval van de Duitsers in Denemarken in 1940 groeit in hem het verzet tegen het nationaalsocialisme. In het toneelstuk 'Niels Ebbesen' en in vele preken probeert hij de mensen wakker te schudden, wat hem niet altijd in dank wordt afgenomen.

Uit: Drie preken

De waarheid kan niet ergens bewaard worden.
Die bestaat alleen in levende toestand.
En die moet worden gebruikt en toegepast
op precies hetzelfde ogenblik, dat ze zich presenteert.
En doet men dat niet,
dan sterft ze en dan gaat ze rotten
en dan dient ze alleen maar tot bederf.
Want de gevaarlijkste van alle leugens is de dode waarheid.